

Тема уроку: Довідкова література.

Мета уроку: Дати учням загальні відомості про довідкову літературу та навчити користуватися словниками, довідниками та енциклопедіями. Допомогти дітям проникнути у світ нового, прищепити любов, навички та інтерес до читання довідкової літератури.

Обладнання: - книжкова виставка на тему: «**Мовні скарбниці української мови**»;

- словники;
- довідники;
- енциклопедії;
- диск з презентацією «Довідкова література»;
- вислови видатних людей про мову;
- вислів В.Сухомлинського

«**Розумна, натхненна книжка нерідко вирішує долю людей**»;

- вислів М.Т.Рильського

«**Не бійтесь заглянути у словник,**

Це пишний сад, а не сумне провалля».

Хід уроку:

I. Актуалізація опорних знань.

- Сьогодні я розпочну урок словами

В.Сухомлинського: « Розумна, натхненна книжка нерідко вирішує долю людей»;

- Давайте згадаємо вислови видатних людей про книгу (*відповіді дітей*)

1. «Будинок , у якому немає книги, подібний до тіла без душі» Цицерон

2. «У книгах, що стоять на полицях у бібліотеці, живі і безсмертні корені народу» , - писав В. Сухомлинський

3. « Люди перестають мислити, якщо перестаю читати книги» *Дідро*

4. «Любіть книгу... Вона полегшить вам життя... Вона вчить вас поважати людину, і самих себе». *М. Рильський*

От бачите, як високо цінували книгу видатні люди. Книги – наші друзі. Вони змушують нас працювати, безупинно вдосконалюватись, щоб ми могли стати справжніми людьми.

II. Викладання нового матеріалу.

1. Мотивація уроку.

- Читаючи книгу, газету, журнали, слухаючи радіо чи дивлячись телевізор, спілкуючись, ви, напевне, зустрічали слова, вирази, значення яких вам незрозумілі.

- Що ж ви робите в таких випадках? *(відповіді дітей)*

- Звичайно, запитуєте батьків, вчителів, друзів, але корисніше і цікавіше самому знайти потрібну інформацію. А її ви отримаєте, коли звернетесь до довідкової літератури.

Тож запрошую вас на розмову про довідкову літературу.

(Показ презентації « Довідкова література»)

1 слайд

Тема сьогоднішнього уроку «Довідкова література».

2 слайд

МОВНІ СКАРБИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

ДОВІДКОВА ЛІТЕРАТУРА – це видання, які допомагають нам про щось довідатися, уточнити якесь поняття, перекласти слово з однієї мови на іншу.

3 слайд

ДОВІДКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Словники
2. Довідники
3. Енциклопедії

4 слайд

СЛОВНИКИ

Словники – це довідкова книга, яка містить зібрання слів розташованих у певному порядку (переважно в алфавітному чи тематичному), з поясненням, тлумаченням чи перекладом іншою мовою.

Саме слово "словник" з'явилося у нашій мові в кінці ХІІ ст., поступово витіснило поняття "лексикон" (від грецького – словник)

Словники розширюють кругозір, дають різноманітну інформацію з різних галузей, розвивають культуру мовлення.

5 слайд

ВИДИ СЛОВНИКІВ

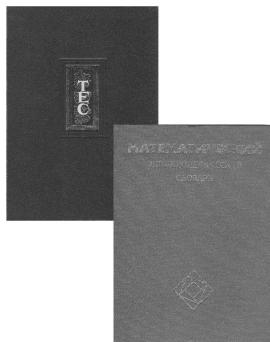
МЕТА СЛОВНИКІВ - ВИДАТИ ПРАВИЛЬНЕ НАПИСАННЯ СЛІВ, ПОЯСНЕННЯ ЗНАЧЕННЯ СЛІВ, ДАТИ КОРОТКІ ВІДОМОСТІ ПРО СЛОВА І ПОНЯТТЯ

- ❖ Енциклопедичні
- ❖ Філологічні (мовні)
- ❖ Загальномовні (іншомовні)
- ❖ Спеціальні (тематичні)

6 слайд

1. ЕНЦИКЛОПЕДИЧНІ СЛОВНИКИ

Енциклопедичні словник - пояснюють не слова самі по собі, а означені ними поняття.

Вони найбільші за обсягом.

Можуть бути одностомні і багатотомні.

В цих словниках є ілюстрації та карти.

- **Український енциклопедичний словник**
- **Тернопільський енциклопедичний словник**
- **Математичний енциклопедичний словник**

7 слайд

2. ФІЛОЛОГІЧНІ (МОВНІ) СЛОВНИКИ

Буває, що слово відоме давно, А знає не кожен, що значить воно.

І тут у пригоді стає визначник

Скарбів наших мовних -

тлумачний словник.

(Д.Білоус)

***Головащук С.І. Орфографічний словник української мови, 1994р., 120 тис. слів.**

***Великий тлумачний словник сучасної української мови - містить 170 тис. слів**

***Словник іншомовних слів - 23 тис. слів**

8 слайд

3.ЗАГАЛЬНОМОВНІ (ІНШОМОВНІ) СЛОВНИКИ

Найбільш розповсюджені
двомовні
перекладні словники

- Російсько - англійський;
- Українсько - польський;
- Українсько-російський;
- Українсько - італійський т.д.

9 слайд

4. СПЕЦІАЛЬНІ (ТЕМАТИЧНІ) СЛОВНИКИ

Це довідкові видання, у яких
зібрано з певної тематики або
які об'єднують у собі декілька
тем.

Тематика цих словників різна:

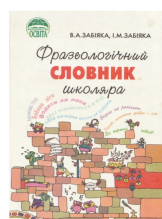
- культура і мистецтво,
- людина,
- рослини,
- тварини,
- частини мови,
- спорт.

Прищеп **К.С. Тематичний
словник
школяра, 2001р.**, містить понад
2000 слів, які згруповано у **87**
тем.

10 слайд

ВИСЛІВ М.РИЛЬСЬКОГО

**“ Не бійтесь заглянути у словник,
Це пишний сад, а не сумне
провалля...”**

11 слайд

ДОВІДНИКИ З ІСТОРІЇ

Ви про мене , діти , чули,
Я – розумний довідник,
Довідки про все я маю
І порядок поважаю,
А статті зручно шукать,
Вони ж за абеткою
стоять .

12 слайд

ДОВІДНИКИ

Довідники – видання, які містять короткі відомості, а **мета** – забезпечити читача відомостями того чи іншого предмета.

Довідники - невеликі за змістом використовуються в навчальних процесах учнями, студентами, вчителями.

13 слайд

ДОВІДНИКИ БУВАЮТЬ

1. Енциклопедичні довідники – найбільші за обсягом.

2. Тематичні довідники:

- **наукові :**

* укр. мова,

*математика,

*фізика,

*хімія;

- **побутові**

*телефонний довідник,

*довідник фотографій,

також є календар – довідник.

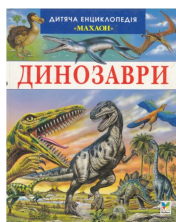
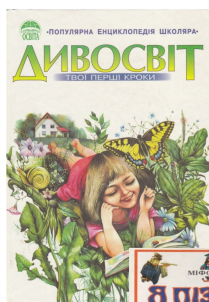
ЕНЦИКЛОПЕДІЇ

Енциклопедії – це науковий довідник у формі словника – систематизований облік відомостей з будь – якої галузі виробництва чи наук.

Слово “**енциклопедія**” у перекладі грецького означає “коло знань”.

ЕНЦИКЛОПЕДІЇ - ШЛЯХ ДО ЗНАНЬ

ЕНЦИКЛОПЕДІЇ БУВАЮТЬ

1. Універсальні (загальні)

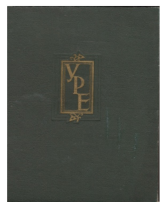

2. Спеціальні (галузеві)

17 слайд

УНІВЕРСАЛЬНІ (ЗАГАЛЬНІ) ЕНЦИКЛОПЕДІЇ

Універсальні (загальні) енциклопедії

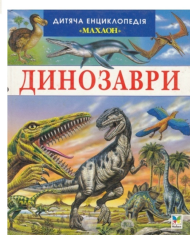
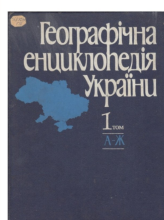
містять знання з усіх галузей
знань та практичної
діяльності.

Найбільша енциклопедія має
66 томів.

- **Велика радянська енциклопедія - 50 томів**
- **Українська радянська енциклопедія - 12 томів**

18 слайд

2 СПЕЦІАЛЬНІ (ГАЛУЗЕВІ) ЕНЦИКЛОПЕДІЇ

Спеціальні енциклопедії

містять знання з окремих
галузей.

- ***Медична енциклопедія**
- ***Географічна енциклопедія України**
- ***Дитяча енциклопедія**
- ***Літературна енциклопедія України**

2.Робота з загадками.

(Бібліотекар зачитує загадки, а учні відгадують).

1. Я велика й дуже мудра -

Все на світі знаю.

Дарувати людям розум

Над усе бажаю. (енциклопедія)

2. Не день, не два, не один вік
Нам чесно служить... *(довідник)*

3. В тому сила вся моя,
Що я – *(енциклопедія)*

4. Я тобі відкрию світ –
Тільки вивчи алфавіт.
Помічник, не витівник,
Мудрий вчитель твій ... *(словник)*

III. Закріплення матеріалу. Практична індивідуальна (з картками) робота «Подорож до словника».

(Учнів ділимо на три команди. Кожна команда отримує завдання на карточці і за допомогою словників виконують своє завдання).

1 команда. Робота з орфографічним словником.

(Орфографічний словник містить відомості, як правильно писати те чи інше слово).

Ан(и/е)кдот,

д(е/и)путат,

моло(д/т)ь,

н(е/и)діля,

фу(д/т)бол,

ч(е/и)мпіон.

2 команда. Знайти синоніми «Словник синонімів».

(Словник синонімів містить слова схожі за значенням)

Безмежний – *безкрайній, безконечний, безбережний, незмірний, неосяжний, неозорий, безмірний.*

Вередливий – *капризний, примхливий, вибагливий, вигадливий, вимисливий, перебігливий.*

Дрижати – *тремтіти, труситися, трястись, двигтіти.*

Мимрити – *бурмотіти, бурмотати, бубоніти, лепетати, булькотати, жебоніти.*

3 команда. Знайти антоніми «Словник антонімів».

(Словник антонімів – допоможе підібрати протилежне за значенням слово)

Сліпий –*видючий;*

Правда –*брехня;*

Щедрий –*скупий;*

Вечірній –*ранковий;*

Високий –*низький;*

Гріти –*охолоджувати.*

(Перевірка завдання)

Отже, потрібно вчитися користуватися словниками різних видів, щоб черпати з них корисну і потрібну інформацію.

IV. Підсумок уроку.

Хочу звернути вашу увагу на книжкову виставку **«Мовні скарбниці української мови»**. Погляньте, яке розмаїття довідкової літератури. Більшість довідкових видань є в нашій шкільній бібліотеці. Надіюсь, що ви завітаєте до бібліотеки і детальніше ознайомитесь з ними. Особливої уваги заслуговують довідники, випущені видавництвом « Освіта» в різні часи.